

ELS PARES I LA MÚSICA

JOSEP MARGARIT I DALMAU

L'estudi de la música s'ha generalitzat de forma força important en les dues últimes dècades. D'una banda, s'ha inclòs en els currículums acadèmics del règim general, tant a primària com a secundària, fet que oficialitza una realitat que ja es produïa en moltes de les nostres escoles públiques gràcies, bàsicament, a les AMPES. D'altra banda, s'ha creat un nombre molt important d'escoles de música de nivell elemental —municipals i d'iniciativa privada—, a més de consolidar-se les que ja existien. Tot això ha anat acompanyat, evidentment, d'una major demanda, especialment en el cas del règim especial (fora de l'ensenyament obligatori).

Es pot dir, doncs, que avui dia tenim una situació força normalitzada en la qual ja no és estrany o excepcional que uns pares trobin interessant que els seus fills aprenguin música. L'estudi de la música s'ha convertit, per tant, en un fet totalment natural, tant per als nens que en fan com per a les seves famílies. I això és evidentment bo i positiu, sobretot per a la música. Tanmateix, aquesta naturalitat general de l'estudi musical no impedeix l'aparició, sobretot per part dels pares, de certs dubtes, confusions i actituds d'incomprensió referides tant al sentit i al valor de l'aprenentatge musical com al mateix procés d'aquest aprenentatge.

Aquests dubtes es manifesten de maneres diverses però en conjunt reflecteixen la preocupació d'un pare o d'una mare per l'educació del seu fill o filla: ¿és important que estudiï música

fora de l'escola, quan ja ho fa a dins?; ¿quin ha de ser l'objectiu d'aquest estudi?; ¿fins a quin punt se li pot exigir dedicació en una activitat extraescolar?; ¿com podem els pares incidir-hi i ajudar-hi quan potser no sabem gens de música? Aquest escrit voldria respondre a aquestes diverses preocupacions. Per fer-ho, ens fixarem en tres qüestions concretes: el valor i el sentit de l'aprenentatge musical no obligatori, la relació dels pares amb la música i el paper dels pares en l'aprenentatge musical dels seus fills.

EL VALOR I EL SENTIT DE L'APRENTATGE MUSICAL

No es tracta ara d'explicar que l'aprenentatge de la música és important. A causa de la normalització que hem esmentat abans, aquest és un tema sobre el qual ja s'ha parlat molt. D'altra banda, és evident que els pares que porten els seus fills a fer música extraescolar tenen consciència d'aquesta importància (o si més no, l'haurien de tenir). Tanmateix, és un tema que sempre mereix atenció perquè una consideració real i profunda d'aquesta importància porta a una actitud i una actuació més realistes i, alhora, més adequades a cada situació.

D'entrada, es fa necessari repassar el que podríem considerar els *tòpics* en aquest tema. Així, podem recordar, per exemple, que l'aprenentatge musical comporta d'entrada *l'estimulació i el desenvolupament de la sensibilitat* de l'infant. Com

passa amb les altres disciplines artístiques, la primera relació amb la música es dona en el nivell emocional i sensible i, per tant, permet als infants expressar-se a aquest nivell, buscant i trobant a través de la música la seva pròpia subjectivitat. En relació amb aquest desvetllament de la sensibilitat, la música també *estimula i desenvolupa la creativitat* de la persona, ja que aquesta creativitat està present tant en les situacions musicals que són objecte d'expressió com en la mateixa forma d'expressió. Però no menys importants són els beneficis derivats del desenvolupament psicomotriu —com la coordinació de moviments, la precisió, etc.— presents sobretot en l'estudi d'un instrument; el desenvolupament actitudinal en general —representat per la disciplina—, l'esforç, el rigor, l'exigència personal, la construcció d'un criteri propi, etc.; el desenvolupament social que suposa la relació amb els altres, compartir un projecte comú, el treball en equip, etc.¹ En aquest primer bloc de valors de l'aprenentatge musical, cal esmentar que la utilització de la música com a mitjà de comunicació i d'expressió suposa la descoberta d'un mitjà d'expressió i de comunicació desproveït de funcionalitat, a causa, bàsicament, del seu caràcter asemàntic, que el diferencia del llenguatge verbal.

L'aprenentatge musical té també *un valor formatiu integral i global*: la música és sense dubte un aspecte important en la formació de la persona, no tan sols com una matèria més en aquesta formació, sinó també pel seu valor formatiu propi i intrínsec. La música no solament desen-

1. Tampoc no s'ha d'oblidar que l'aprenentatge musical també desenvolupa capacitats cognitives importants, com ara la capacitat d'abstracció i de síntesi, la capacitat de representar-se mentalment de forma global un conjunt de successos temporals (tal com ja avançaven els psicòlegs de la *Gestalt*) o la capacitat d'un cert càlcul mental associat al codi i a la grafia musicals.

volupa la sensibilitat dels infants, la seva part intuïtiva i preconscious, sinó que, a més, pot servir per desenvolupar la seva capacitat de comprensió, és a dir la seva part racional i conscient.²

Així, aprendre música té un valor de formació molt ric i elevat. Ara bé, la pregunta que ens podríem fer seria: ¿quin sentit té realitzar aquest aprenentatge de forma especialitzada?, o bé ¿de què serveix aquest aprenentatge suplementari i no obligatori, quan la música ja es treballa en l'ensenyament obligatori?

S'ha d'entendre d'entrada que l'ensenyament no obligatori de la música —l'anomenat *règim especial*— es diferencia de fet de l'ensenyament obligatori —*règim general*. Però, se'n diferencia bàsicament perquè aquest ensenyament obligatori és un ensenyament bàsic mentre que l'ensenyament especial és més profund i desenvolupat. A més, en l'ensenyament especial, l'estudi d'un instrument el converteix en un ensenyament molt més individualitzat. Però, si la música és actualment una matèria més del currículum de l'ensenyament obligatori, cal pensar que els infants també es formen com a persona gràcies a aquesta matèria. Per tant, una part important dels valors formatius abans esmentats també els haurien de trobar en l'aprenentatge de la música de l'ensenyament obligatori.

Es pot concloure aleshores que la diferència entre l'ensenyament obligatori i l'ensenyament especial és que aquest darrer condueix a una formació professional, és a dir que forma futurs professionals de la música. Però aquesta idea és una

2. D'aquesta forma, l'aprenentatge musical esdevé un mitjà de formació integral i global dels infants, perquè integra i connecta l'àmbit més inconscient de la persona amb l'àmbit conscient, extrets i descoberts tots dos àmbits en el mateix objecte: la música. Així, es pot arribar a la globalitat de la persona, fusionant sentir i pensar, a través de la globalitat en la música, en què sensació i pensament apareixen ja units en un únic objecte. Per tant, d'aquesta manera es dona un desenvolupament de la ment a través de la descoberta d'aquesta forma especial de pensament que és el pensament musical.

mica agosarada i equivocada: pensar que ja s'està formant un nen de vuit anys com a futur professional de la música és no tenir una visió gaire correcta de la realitat. Estadísticament i lògicament, la majoria dels infants que fan música als vuit anys no acaben dedicant-s'hi professionalment, tot i rebre un ensenyament de qualitat. Si fos al revés, voldria dir dues coses: la primera, que només s'ensenyava als infants que ja tenen unes capacitats per a la música excepcionalment més grans que les de la majoria; i, la segona, que l'infant ja té clar a aquesta edat (o se li fa tenir clar) que de gran serà músic (i no canvia de parer més tard). Si bé és important preveure i tenir en compte aquestes dues possibilitats, cal trobar i entendre altres raons per a les quals sigui interessant que un infant (qualsevol infant) faci música fora de l'ensenyament obligatori.

I potser la raó principal sigui precisament el fet de la seva **no utilitat**: aprendre música de forma especialitzada no serveix per a res en concret, no té una aplicació immediata clara i concreta, al marge de l'evident valor formatiu esmentat abans. I això és molt important perquè situa l'aprenentatge musical en un lloc realment diferent dels altres aprenentatges. *El seu sentit com a aprenentatge es troba en ell mateix, no en la seva aplicació o en la seva utilització externa.* No té un valor d'utilitat sinó un valor d'inutilitat; és aparentment superflu, prescindible, de més a més; per tant, el seu valor no se suma al valor de la resta d'aprenentatges, sinó que es dona al marge dels altres aprenentatges i, per tant, retorna contínuament sobre el subjecte de l'aprenentatge, que és qui finalment li atorga aquest valor i el rep. Els mateixos infants han de trobar finalment el vertader sentit personal d'aquest aprenentatge.³

3. Així, l'aprenentatge musical implica una educació de la persona a través de la música, com ja postulaven pedagogs com Maurice Martenot o Edgar Willems, però també ha de suposar un aprendre de la música. En últim terme ha de conduir a un *aprendre a aprendre, tot aprenent música.*

LA RELACIÓ DELS PARES AMB LA MÚSICA

“*Nosaltres no hi entenem*”. Aquesta és una opinió bastant generalitzada entre els pares de nois i noies que estudien música. Això genera una relació dels pares amb l'aprenentatge dels seus fills diferent de l'existent en els altres aprenentatges, ja sigui en l'ensenyament obligatori o bé en altres d'extraescolars. En efecte, aquest comentari no es produeix referit a les matèries de matemàtiques, llengua, etc., de l'escola, i encara es produeix segurament menys referit a altres activitats extraescolars com anglès, esports, plàstica o informàtica. Aquest fet sembla situar la música, i per tant l'aprenentatge musical dels nostres fills, fora de la possibilitat de comprensió. I si no hi entenem, no podem opinar ni jutjar i, per tant, tampoc no podem ajudar i donar suport. Tanmateix, cal pensar que en el fons això no és ben bé així.

“*M'agrada o no m'agrada*”. Tothom té aquesta relació amb la música; per tant, vol dir que tothom la utilitza d'una manera o altra. Significa que ja hi entenem, de música, si més no per poder-la triar. Es tracta, però, d'una comprensió inconscient. Així i tot, aquesta relació inconscient amb la música tampoc no és prou clara i controlable perquè sigui utilitzada en la relació dels pares amb l'aprenentatge musical dels seus fills. Podria portar a valoracions massa subjectives del que fa el nen. Cal entendre-hi més. D'alguna manera.

Perquè cal entendre-hi més? Tal com deia el compositor vienès Anton Webern, és interessant «*aprendre a veure abismes allà on hi ha llocs comuns*», és a dir, deslligar-se d'una visió rutinària, general i quotidiana de la música per crear-ne una de més profunda. Posar el dubte allà on hi ha certesa.

Ara bé, ¿què es pot entendre de la música?, ¿què vol dir entendre la música? No es tracta pas de posar-se a estudiar música perquè els infants també ho fan, sinó de posar-se en una situació de comprensió d'alguna cosa, enlloc d'una situació d'impossibilitat reconeguda de coneixement.

Es diu que la música és un llenguatge, i un llenguatge abstracte. Per tant, així s'ha d'entendre. Ara bé, la música actua com a llenguatge, com a mitjà d'expressió a partir de la situació concreta que és l'obra musical. El que s'expressa i es comunica és l'obra musical en concret. El que es comunica no és, com es diu massa sovint, l'expressió interna d'un estat d'ànim, l'autoexpressió. El filòsof Karl Popper afirma que *«tot el que fa un home és expressió d'un estat intern, d'emocions i de personalitat»* i, per tant, no ho són solament les seves manifestacions artístiques. El que es comunica i s'expressa en aquest llenguatge abstracte és precisament l'obra musical en concret, el seu significat concret, la seva manera de ser particular i concreta. El significat de l'obra musical és precisament com se'n presenta de forma coherent i global la seva particular i única combinació de sons. *Entendre la música és, per exemple, entendre que una obra musical no ha estat produïda per simple atzar, tenir la sensació que tot el que hi passa té una raó de ser, i això suposa valorar l'oportunitat i la necessitat de tots els elements que la componen.* Aquest fet, evidentment, es pot notar i es pot percebre. I es pot aprendre a notar i a percebre sense necessitat d'un coneixement específic i concret del llenguatge. Simplement, diríem, ja es produeix per exposició més o menys continuada i intencionada a situacions d'aquest tipus (obres musicals).

Això té a veure, lògicament, amb el que dèiem abans sobre l'existència d'un pensament pròpiament musical, és a dir, que la música actua com un pensament i des d'un pensament, amb les seves regles lògiques i amb les seves idees. I, tot i que aquestes lleis i idees no es desvetllin i descobreixin de forma conscient (això es fa a partir de l'anàlisi profunda de l'obra), sí que se'n poden notar els efectes i prendre consciència que són mostres d'aquest pensament. Per tant, hi pot haver comprensió de la música i aquesta comprensibilitat es pot aprendre i, doncs, reconèixer en una persona.

De la mateixa manera que diem el que cal entendre, també és important saber què no cal entendre. Així, el que no cal entendre de la música, quan un no té l'objectiu d'estudiar-la per fer-la, és tot allò que fa referència al codi i a la grafia musicals, és a dir, els termes i signes específics a la música. Cal considerar-los únicament com el que són: una codificació i una representació gràfica d'un fet musical. No és absolutament necessari conèixer el nom i la grafia d'un element en concret per notar-ne el paper i la funció dins d'una obra. És més interessant buscar la manera d'expressar allò que es nota en la música sense haver d'utilitzar els termes pròpiament musicals. Això també pot obligar els infants a explicar el sentit d'aquests noms i signes amb altres paraules quan en parlen amb els seus pares. D'aquesta manera s'evita un dels aspectes que més sensació de desconeixement provoca en els pares.

L'altre aspecte que també pot allunyar els pares del procés d'aprenentatge del seu fill és la utilització de l'instrument musical. La manera com funciona aquest instrument i la manera com els infants l'utilitzen, de forma absolutament natural, no deixa de sorprendre els pares. Cal, però, entendre l'instrument musical com una eina. Veure'l més com un mitjà que no pas com un fi i, per tant, no sentir-se tan allunyat del fer música del nen. Així, tocar l'instrument no és únicament una habilitat manual que els pares no tenen, sinó una conseqüència més de l'aprenentatge musical en el seu conjunt. Podria ser interessant, fins i tot, que els pares perdessin la por a l'instrument i s'atrevisissin a provar de materialitzar-hi idees musicals simples.

EL PAPER DELS PARES EN AQUEST APRENTATGE

¿Quin ha de ser, finalment, el paper dels pares en l'aprenentatge musical dels seus fills? ¿Com es pot ajudar els infants en aquest estudi extraescolar, no obligatori, voluntari, diferent dels altres

aprenentatges i sense una utilitat gaire clara? Doncs, precisament intentant transmetre aquest valor intrínsec de la música, aquest valor de no-utilitat, que ells mateixos trobin el valor de l'aprenentatge musical. Això suposa, d'entrada, no donar-los a entendre que s'esperen resultats concrets molt immediats, resultats que haurien de mostrar externament, sinó resultats inconcrets i no immediats, per exemple que valorant cada cop més aquest aprenentatge, ho demostrin amb una actitud positiva i compromesa (no solament «passant-s'ho bé»), que descobreixin el plaer d'aprendre, el plaer de descobrir i, a partir d'aquí, el plaer de l'esforç per aprendre i per descobrir. Cal, doncs, evitar traspasar-los una pressió concreta que els faci pensar en un valor concret: «*si no puc aconseguir tal fita és que això no serveix de res*».

Ara bé, això no vol dir no exigir res als infants, sinó al contrari: exigir-los que, en un estudi que no és obligatori, que fan perquè volen (o perquè han de voler), que tenen llibertat i autonomia a l'hora de construir el seu propi procés d'aprenentatge, siguin ells precisament els qui vagin prenent consciència d'aquest fet i es responsabilitzin enfront de la importància que com a formació personal pot tenir aquest aprenentatge. No ho fan per a res, perquè ho fan per a tot. Si els pares tenen això mínimament clar, el seu fill també ho podrà tenir. Depenent de l'edat, això es podrà verbalitzar o no, però si encara no es verbalitza s'ha d'actuar en aquest sentit, adequant a aquesta idea el nostre comportament davant del seu aprenentatge.

A més d'aquesta actitud enfront de l'aprenentatge musical, és important no traslladar directament als infants les nostres expectatives i vivències respecte de la música: ni ells han de viure la música com la vivim nosaltres o com l'hauríem volgut viure, ni hem de tenir relació amb la música únicament a través d'ells. Cal entendre que, en aquest aprenentatge musical, el valor formatiu real rau en el més enllà de les situacions musicals concretes que visquin els infants, atès que aquestes

serien bàsicament mitjans per assolir aquest nivell de formació integral i sentir la utilitat del pensament musical. En aquest sentit, seria interessant que els pares tinguessin altres relacions amb la música que les que tinguin a través del seu fill: anar a concerts, escoltar música a casa, etc.

Per acabar, i de forma més concreta, el que els pares poden fer a casa és jutjar, valorar, opinar, reconèixer, comentar, ajudar en l'aprenentatge de l'infant a partir precisament del reconeixement de la música com a llenguatge i, per tant, de la consideració de la comprensibilitat d'aquest llenguatge. Entén el nen aquest llenguatge?, ¿l'està vivint com a llenguatge?, ¿hi demostra una certa comprensió?, ¿evoluciona en un major grau de comprensió? Evidentment, no es tracta que els pares avaluïn com aprèn (això ho han de fer els professors), però sí que poden situar-se al mateix lloc de cara al seu fill. Això permet dues coses: d'una banda, prolongar d'alguna manera l'ambient de l'escola i la feina que s'hi fa, i, per tant, assentar i estimular més el propi aprenentatge; i, de l'altra, afavorir que els infants també se situïn en aquest lloc d'avaluador i puguin autoavaluar-se cada cop més i incidir ells mateixos en el seu propi aprenentatge. En aquest sentit, és important que els pares tinguin clar que on es construeix realment aquest llenguatge, on es troben els fonaments del seu funcionament i s'aprèn de manera conscient què en suposa la seva comprensió, és en la classe col·lectiva de llenguatge musical, no en la classe individual d'instrument. En la classe d'instrument és on s'aplica el llenguatge i se'n valora el coneixement i domini qualitatiu.

És important intentar, per tant, que hi hagi un estudi (sobretot de l'instrument), més aviat de qualitat, és a dir un estudi des de la comprensió i per a la comprensió del que s'està fent. Aquesta qualitat reclama més la continuïtat que no pas la quantitat: si bé com més hores practiquem una cosa millor ens surt (des del punt de vista mecànic), també és veritat que es pot fer aquest tipus d'estudi de forma puntual, mentre que l'estudi de

qualitat cal també aprendre'l a fer, i això sí que demana constància.

¿Com apreciar que es produeix aquest estudi de qualitat? Cal traspasar uns murs: el mur que suposa pensar que no hi entenem, i el mur que suposen les accions musicals dels infants, per veure si darrere d'aquestes accions hi ha una certa comprensió o, simplement, són producte d'una mecanització. Se'ls pot demanar que expliquin per què fan tal cosa de tal manera, o què significa allò que estan aprenent. Se'ls pot valorar la seva capacitat de relacionar tot el que reben i de trobar-hi un sentit musical, ja no simplement estètic (si és bonic o no) sinó, a més, referit a una comprensió (m'agrada perquè ho entenc).

JOSEP MARGARIT I DALMAU (Barcelona, 1963) és professor de música de secundària a l'Escola Sant Gregori de Barcelona i professor d'anàlisi musical a l'escola de música Fusió de Sant Cugat del Vallès. També és el coordinador pedagògic i acadèmic de l'escola de música de l'Escola Sant Gregori. Ha impartit nombrosos cursos i conferències sobre anàlisi musical i pedagogia musical. Actualment treballa en la tesi doctoral dins del programa de doctorat «Ciència Cognitiva i Llenguatge» de la Universitat de Barcelona.

